

The publication was effected under
the auspices of the Mikhail Prokhorov
Foundation TRANSCRIPT Programme
to Support Translations of
Russian Literature.

Vydání bylo uskutečněno pod záštitou
Nadace Michaila Prochorova, a to
v rámci Programu TRANSCRIPT na
podporu překladů ruské literatury.

Mikhail
Prokhorov
Fund

B O R I S
STRUGACKIJ

BEZMOCNÍ
TOHOTO SVĚTA

Stanislav Juhaňák - TRITON

*Jaký to zázrak, pokud je
ten, jenž zažehl nám na počest
na nočním nebi tolik hvězd!
Leč pokud se vše, celé dílo,
samo od sebe zařídilo,
je to snad ještě úžasnější!*

– ALEKSANDR KUŠNER

*Bude to povídka
o divotvorci naší doby,
jenž zázraků nečiní.
Dobře ví, že je divotvorem,
že může udělat kdejaký zázrak,
ale nedělá pro to vůbec nic.*

– DANIIL CHARMS

KAPITOLA PRVNÍ

ZÁŘÍ

Vadim Danilovič Christoforov, přezdívaný Resulting Force

„Dneska jsem ve snu viděl mrtvého otce,“ oznámil Timofej Jevsejevič mimořádně ustaraným hlasem. „Co to může znamenat? Určitě se přihodí něco zlého...“

Vadim na něho pohlédl bez špetky zájmu a pak, aniž by cokoli odpověděl, se znovu pohroužil do výpočtu vážných průměrů. Zbývalo mu ještě zpracovat dvě poslední řady pozorování a Timofej Jevsejevič Syščenko ostatně ani žádné jeho odpovědi, natožpak komentáře, nepotřeboval. Již bůhví pokolikáté spravoval vaříč. Benzínový, nehlučný, nejmodernější (zázrak konverze s reaktivním tahem), a tudíž věčně zanesený a rozbitý. Erární.

Vedro již bylo na postupu. Větrík, jenž se zrána užuž začínal zvedat, zcela ustal, a tak to vypadalo na další horký, upocený a vyčerpávající den. Obloha byla čistá, bez jediného mráčku, ale jak Bermamyt na východním, tak i Kinžal na západním obzoru se halily do sivého oparu, jako kdyby tam někdo potajmu zapálil neviditelné ohně. Vadim skončil se zpracováváním nočních pozorování, schoval své záznamy do slohy, pohlédl na Elbrus – přízračný, téměř průzračný na pozadí bělavého neposkvrněného nebe – a z nějakého důvodu si zničehonic vzpomněl, že si již dlouho nezapisoval do deníku. Zašel si do velitelského stanu, vyhrabal zpod nočního mundúru deník a znovu se posadil ke stolku. Zalistoval a po chvíli se zaujat jedním ze záznamů pustil do čtení.

14. 8. ... Je to pěkný hřbet, něčím mi připomíná hory na Měsíci. Elbrus ční nad mračny, strašlivý a zvláštní. A náš Charbas je porostlý kraťoučkou trávou a neduživými modrými kytičkami. Kolem poletují čmeláci a lačně a hrubě se těch kytiček zachytávají, jako by je chtěli okamžitě znásilnit. Zrána se znenadáni ozval šum křídel a zoufalý křik. Míhl se stín a pod auto se schoval k smrti vyděšený ptáček. Ukázalo se, že to byl nezdařený útok sokola...

... Tengiz povídal, že styk s Božstvem nesmí trvat dlouho, jinak člověk přijde o rozum. Myslím, že je to citát z Umberta Eca. Nebo ne? Na tom nesejde. Podstatné je, že to jsou pádná slova...

*Na to, že ač dech se nám ztrácí, pořád děláme svoji práci,
na laviny, co burácí, na zlé mlhy okolo skal.*

*Jsou tu jen skalní srázy a ten zubatý horský val,
který mračny si cestu razí – Charbas, Bermamyt, Kinžal...*

16. 8. Stačí, aby Velitel odjel, a hned se musí něco přihodit. Na tábor zaútočily krávy. Obrovský šedivý býk sípavě zabučel, jako když zaburácí hrom, a začal se otírat o anténu, čímž okamžitě strhl protizávaží. Krávy přišly blíž, postavily se do řady a tupě zíraly na tábor. Býk byl skutečně majestátní, a tak jsem nejprve zbaběle zůstal ležet ve stanu; doufal jsem, že se všechno nějak zařídí samo od sebe. Jenomže býk si ke svému drbání přizval ještě další tři krávy (zřejmě své nejoblíbenější) a ty mi začaly hlasitě močit kousek od ucha. Potom celé stádo vyrazilo přímo proti táboru. Tehdy jsem křečovitě nabil pušku a vydal se hledat pastýře. Ten, to se ví, nikde poblíž nebyl. Když jsem se vrátil (krávy už tou dobou byly v nejtěsnější blízkosti), zařval jsem na býka: „Úúú!“ a zamával na něho rukama. Býk odpověděl: „Úúú!“ a udělal krok vpřed. Rozechvěle jsem se vrhl za velitelský stan a odtud jsem znovu zařval, tentokrát na krávy: „Táhněte odsud, vy mrchy!!!“ Krávy ucouvly. A tehdy jsem dostal nápad. Popadl jsem lano a začal s ním točit, práskat a u toho ječet:

„Úúú!“, ovšem výhradně směrem ke kravám. Býk mou ohleduplnost ocenil a začal se rovněž ledabyly vzdalovat, přičemž nepomínal laškovat s kravami. Potom všichni odešli. Z toho plyne ponaučení: nikdy neřvěte na šéfa – řvěte na jeho podřízené a trpělivě čekejte, až šéfovi dojde, co se děje a jak by se měl zachovat...

18. 8. ... Ve stanu byla tma. „Haló, pane,“ zavolal jsem tlumeneš. Nikdo se neozval. Dřepl jsem si a zašátral rukou před sebou. Nahmatal jsem nohu v holínce a škulil za ni, pokud možno co nejjemněji. Noha se mi vysmekla z ruky a znovu strnula. „Pane,“ zavolal jsem, ale již jsem tušil, již jsem chápal, že je zle. Muž ve stanu mlčel. Najednou mě celého naplnil chlad. Muž nedýchal.

Sáhl jsem si do kapsy vařáku a škrtl zapalovačem. Modravý plamínek se kolébal ve větru, ale jeho světlo mi přece jen stačilo, abych muže uviděl celého. Ležel naznak, natažený, dlaně bezmocně položené vedle těla, a přimhouřenýma očima hleděl na nízký strop. Tvář měl rozbitou, krev na ní zaschla v černých skornách a stejnými černými skornami byly pokryté i jeho velké široké dlaně...

Dál již Vadim ve čtení nepokračoval. Pouze opravil „nízký strop“ na „prověšený“ a otočil hned o několik stránek dál.

20. 8. V noci se přihnal uragán. Vařič znenadání zhasl, se stanem to škulilo a cosi se o mě ztěžka opřelo. Vichr vytrhl dva kolíky a odnesl stůl deset, poklice od hrnce dvacet a misku dokonce padesát metrů daleko... A v tu chvíli mě zničehonic napadlo, že každá alternativní varianta dějin obsahuje více sociální entropie než ta jediná, která se uskutečnila. Čili jinými slovy – dějiny se vyvíjejí tak, aby nedocházelo k nárůstu sociální entropie. Druhá věta Kleió. (Ale co Období zmatků? Co čingischáni, tamerláni, attilové? To vše jsou dějinné mikroprostory, mikrofluktuace.

A navíc, kdo ví – kdyby Temüdzina v dětství skolil záškrť, nevy-nořil by se nějaký jeho ještě horší náhradník, který by spálil půl-ku světa...?)

21. 8. *Zase jsem sám. Biju se s kravami jako lev. Každá utíkající kráva má natažený ocas, ale samotný koneček ocasu je ochablý a volně se pohupuje. Vypadá to, jako by vám kráva výsměšně dělala pápá. Musím poznamenat, že nejstrašlivější zvíře na světě je právě kráva. (Hunter nemá pravdu – tvrdí, že leopard, ale to je nesmysl.) Byl jsem na hlavu poražen. Protizávaží skončilo na zemi hned dvakrát a vysílačka nefunguje. Býka se mi napoprvé i napodruhé povedlo zahnat, ale napotřetí přišel od západu a znenadání mi stanul za zády, jen asi tři kroky daleko. Kopytem rozrýval zemi, ukazoval na mě rohy a se sípotem otevíral tlamu – zřejmě mi sprostě nadával...*

Poslední záznam byl týden starý:

29. 8. *Sedím sám. O bednu mám opřený klacek, hned vedle je pyramida kamenů. Na psychrometru leží prak se zásobou střeliva. Očekávám nepřítele, ovšem nepřítel je tím hrozným vedrem natolik zpitomělý, že se ani o nic nepokouší – jenom se nepřičetně drbe o triangulační bod třetí třídy...*

Uchopil propisku, znovu se podíval na Elbrus, aby načerpal inspiraci, a dal se do psaní.

Uplynul další týden. A byl to ucházející týden – horký, bez dešťů s kroupami. I když zrána už země bývá pokrytá jinovatkou a nos mrzne, jen co ho člověk vystrčí ze spacího pytle. Čas plyne, ale vést deník se mi vůbec nechce. Sedíme na Charbasu, teď jen s Timofejem. Každý den jedno a totéž. Vstáváme, jíme hrachovou polévku, pak usedáme ke starým, už stokrát přečteným časopisům. A samozřejmě diskutujeme o všem možném, často sklouzňeme i k osobním tématům. Pak přijde večer a my zapínáme vařič a zapalujeme svíčku – následují šachy, kakao a zase

diskuse o všem možném, co sklouzávají k osobním tématům. Timofej je prazvláštní člověk. Velitel o něm jednou (zádumčivým hlasem) pronesl: „To by mě zajímalo, kolik je asi ‚s‘ ve slově ‚Syščenko‘?“

Prazvláštní člověk Timofej se ozval: „Jen račte, račte k nám. Přivítejte hosty. Dlouho jsme se neviděli.“

Ukázalo se, že na návštěvu přijel Mohamed. V celé své divoké, špinavé, neoholené a dravčí kráse, která Timofeji Jevsejevičovi naháněla primitivní hrůzu. Tentokrát třímal Mohamed, elegantně nachýlený v sedle, v pravé ruce smaltovaný kbelík. Ten, jak se záhy ukázalo, obsahoval maso. Přesněji skopové.

„To máte od vedení,“ vysvětlil Mohamed, načež zarazil koně a podal kbelík Vadimovi.

Vadim si kbelík vzal a zavolal: „Timofeji Jevsejeviči, byl byste tak hodný...“

Timofej vyskočil zpoza kuchyňského stanu, popadl kbelík a okamžitě s ním zmizel na svém území – předtím ještě stačil zpod neupraveného obočí střílet po Mohamedovi ostražitým pohledem. Mohamed, náramně spokojený s tím, jaký dojem udělal, blýskl dvěma řadami ocelových zubů a zavolal za ním: „Ten kbelík mi pak vrať, jo?“

„Slez z koně, posedíme,“ navrhl mu Vadim.

„Díky, sedím od rána,“ opáčil Mohamed svým svérázným způsobem.

„Dáme si čaj,“ trval na svém Vadim.

„Díky. Musím jet. To víš, vedení. Čekáš hosty?“ zeptal se náhle.

„Hosty? Kde by se tu vzali. Nikoho nečekám.“

„A Velitele máš kde?“

„Jel na průzkum. Vráti se večer.“

Timofej Jevsejevič se znovu vynořil, kbelík v jeho ruce zel prázdnotou. Mohamed si ho od něj vzal, nadhodil si ho v ruce, pohlédl napravo, pak zase nalevo a ledabyly

řekl: „Takže hosty nečekáš?“, načež pobídl koně, aniž by čekal na odpověď.

„Hej, Mohamede! Kdy si odvedete toho býka?“ zavolal za ním Vadim.

Mohamed se v sedle pootočil a mentorským tónem pronesl: „Je to hloupý býk. Vezmi kámen a prašť ho s ním mezi rohy. Vší silou. Ničemu jinému nerozumí. Hloupý býk to je. Velký kámen a mezi rohy...“

„Osvěžující nápad,“ řekl Vadim; už zase mluvil k jeho žádům. „Změníme život k lepšímu.“

Mohamed se již neotáčel. Mírně se pohupoval v sedle a sjížděl ze svahu – bez jakékoli cesty, rovnou po osypu, na sever směrem ke kamenné hoře, zahalené sivým oparem, která byla známá nejen svým okouzlujícím názvem Tchyniny zuby, ale také strmým sjezdem pro automobily, jehož název zněl v překladu „Škodí duši“.

„Maso na houby,“ ozval se popuzeně Timofej Jevsejevič. „Řekněte mi, co s ním mám dělat? Vždyť si na něm vylámeme poslední zuby.“

„Uvařte charčo,“ navrhl Vadim.

„No jo... Charčo... Charčo škodí zdraví.“

„Tak teda skopovou polívku. S česnekem. A makaróny. Uspávací a projímadlo v jednom. Nejenže škodí zdraví, ale navíc dobře chutná.“

Na tohle Timofej Jevsejevič nic neodpověděl, jenom začal aktivně břískat nějakými svými talíři či hrnci a pak se najednou tenounkým hláskem dal do zpěvu:

*„Co já bych si nezpíval, co já bych si nepískal,
když v klidu a pořádku je chaloupka má...?“*

Úmorné vedro definitivně převzalo otěže a zavládlo všude vůkol; nad východním svahem se chvělo rozpálené povětří, a tu se v těch místech zničehonic zjevila flekatá kravská těla, rohy, mávající ocasy, usliněné tlamy – to

všechno vypadalo, že zvolna proplovává oním vzdušným třepetáním. Vadim, jehož se v křesílku zmocňovala dřímota, pozoroval zvířata klížícími se zraky. A Timofej Jevsejevič si dál pištěl, truchlivě, bez přestání:

*„Muška na okénečku na cimbály hrá,
pavouček na zidečce pavučinky tká,
co já bych si nezpíval, co já bych si nepískal,
když v klidu a pořádku je chaloupka má...?“*

Potom sám sebe náhle přerušil a jaksi rozpačitě pronesl: „To jedou naši?“

Vadim se ihned probudil a zaposlouchal se. Kromě syčení vařiče však neslyšel vůbec nic.

„Není možná,“ řekl. „Odkud? Vždyť ještě nejsou ani dvě.“

„A já vám povídám, že to slyším. Jede auto. Odtamtud.“

Vadim se opět zaposlouchal. Zdálo se mu, že skutečně slyší nějaké cizí zvuky, jenže to bylo příliš pěkné, než aby to byla pravda, a tak – dílem z pověřivosti, dílem z ryzí umíněnosti – prohlásil: „Prostě to není možné. Vždyť přece jasně říkali, že nejdřív v sedm, spíš později.“

„No dobrá, dobrá,“ souhlasil Timofej Jevsejevič s nečekanou lehkostí. „Tak ať je po vašem...“

Stál uprostřed svého hospodářství (vařiče, talíře, misky, vidličky a nože, kbelíky, kanystry), oběma rukama si stínil oči a díval se na jih, směrem k silnici. Byl si zcela jistý, že má pravdu – jen proto souhlasil. Vždycky souhlasil tím snáz, čím jistější se cítil. Nechával na samotném protivníkovi, aby se osobně, bez všelijakých dodatečných argumentů a bez dalšího snažení z jeho strany, přesvědčil o své potupné porážce. Jednalo se o Timofejovu vyšší pilotáž vedení diskuse. A to na jakékoli téma.

Na silnici se zpoza zeleného pahorku vynořila střecha automobilu. Ihned bylo jasné, že velký diskutér a vítěz

tentokrát pochybil – střecha totiž byla černá, lesklá, honosná, v těchto místech působící dočista nepatřičně. Byla to střecha velkého a luxusního, velice luxusního, až neslušně luxusního vozu.

Poté se objevil i samotný automobil, namáhavě se vyplazil zpoza pahorku – černý, na slunci se lesknoucí, chmurně přepychový džíp Grand Cherokee, „pozemní křižník“, celý ulepený šedivým zasychajícím bahnem. Vyplazil se a ihned strnul, jako by už neměl sílu pokračovat dál. Několik vteřin stál nehybně a civěl před sebe dobrou dvacítkou reflektorů, mlhovek a světlometů, načež naráz otevřel dokořán všechny čtvery dveře a začal ze sebe nespěšně a jaksi neochotně vypouštět cestující.

„Co jsou zač?“ zeptal se Timofej Jevsejevič. V hlase měl strach.

„Nevím.“

„A proč vlastně Mohamed říkal, že čekáte hosty?“

„Nic takového neříkal.“

„Ale vždyť jsem ho sám slyšel!“ namítl Timofej Jevsejevič a v hlase mu zavřískla hysterie.

Od džípu k nim mířila trojice mužů; ještě několik dalších zůstalo u auta, ale Vadim hleděl jenom na tyhle tři. Či přesněji, hleděl pouze na toho, který kráčel uprostřed – člověka středního vzrůstu, celého v šedém, elegantního, dokonale upraveného, snad dokonce s hůlkou v ruce. Starý známý. Šel zlehka a svižně, na druhou stranu ovšem bez náznaku uspěchanosti; šel tak, jak mu to bylo pohodlné, šel dokončit záležitost, rozdělanou již v Petrohradě a tehdy nedokončenou, jež si teď žádala rychlou a efektivní koncovku. Takto se před objektivy televizních kamer pohybují energičtí a věčně mladí političtí činitelé – rázně, průbojně, cílevědomě. Jeho lakýrky s úzkými špičkami, které se aristokraticky leskly na slunci, působily v tomto panství koženkových holínek a špinavých tenisek zcela cize a nemístně.

Nalevo od něj – a malý kousíček za ním – si to vykračovala pořádná gorila, chlapík o hlavu a půl vyšší, v přiléhavé kožené bundě; kulatou kebuli měl plešatou, nebo možná jen dohola ostříhanou. Vadim si ho pořádně neprohlížel, stejně jako si neprohlížel ani třetího příchozího – drobného, s úzkými rameny, od pohledu naprosto neškodného, v hnědozelených maskáčích a s koženou kšiltovkou na veliké hlavě.

„Pořád nechápu, co to může být za lidi...“ zabručel Timofej Jevsejevič. „A proč zastavili až támhle? To nemohli přijet sem...?“ zamumlal pak, načež dodal ještě něco nesrozumitelného, již dočista zoufalého.

Ti tři se rychle přibližovali, již byli v těsné blízkosti. Šedivý známý přívětivě zamával hůlkou, která, jak se ukázalo, nebyla žádná hůlka, nýbrž něco na způsob černého leštěného ukazovátka, jež s sebou zřejmě nosil vždycky a všude. Nikdy by se s ním nerozloučil. Jako britský důstojník se svým jezdeckým bičíkem.

Namakaný nosorožec obešel hospodářský stan zprava a z nějakého důvodu se zastavil vedle Timofeje. Tyčil se nad ním jako golem; teprve teď bylo vidět, že není ostříhaný, nýbrž skutečně plešatý – se zbytky zrzavého chmýří nad ušima a pihovatým temenem, na němž už nerostlo ani to chmýří. Ksicht měl kulatý a nepříjemně asymetrický, jako by trpěl zánětem okostice.

Šedivý v doprovodu svého druhého společníka obešel stan pro změnu zleva a přistoupil k Vadimovi se slovy: „Dobrý den, dobrý den, Vadime Daniloviči. Tak se tedy zase potkáváme. Copak jsem vám to neřikal...?“

Vadim hleděl, jak ledabyly a ladně usedá ke stolku (aniž by čekal na pozvání) a dává si nohu přes nohu; zablýskla pohupující se lakýrka a vzápětí i leštěná hůlka – černé ukazovátko se špičatým hrotem na jednom a kuličkou na druhém konci.

„Vypadáte, Vadime Daniloviči, jako byste dočista zapomněl, jak se jmenuji... Nebo přece jen nezapomněl?“